

Sezona 2016/2017

Petak, 14. oktobar 2016. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Za znalce

Dirigent: **Mihail Jurovski**
Solista: **Aleksandar Ram**, violončelo

Program:

Z. Erić: *Spisak br. 2*, porudžbina Beogradske filharmonije

Trajanje: oko 10 minuta

D. Šostakovič: Koncert za violončelo i orkestar br. 2 op. 126

Largo
Allegretto
Allegretto

Trajanje: oko 35 minuta

S. Prokofjev: Simfonija br. 3 op. 44

Moderato
Andante
Allegro agitato
Andante mosso – Allegro moderato – Andante maestoso

Trajanje: oko 33 minuta

Koncertmajstor: **Tijana Milošević**

Zoran Erić zauzima istaknuto mesto na srpskoj muzičkoj sceni. Redovni je profesor pri Katedri za kompoziciju FMU u Beogradu, a od 2015. godine je rektor Univerziteta umetnosti u Beogradu. Diplomirao je i magistrirao na FMU u Beogradu u klasi Stanojla Rajičića. Usavršavao se u Salzburgu i na majstorskom kursu V. Lutoslavskog u Grožnjanu. Dela su mu izvođena u gotovo svim zemljama Evrope, SAD-a, Kini i Australiji, a izvodili su ih ugledni domaći i inostrani ansambli kao što su orkestri *Dušan Skovran*, *Gudači Gildhola*, *Sveti Đorđe*, *Zagrebački solisti*, *12 čelista Berlinske filharmonije*, *Kamerni orkestar Detroita*, *Gudački orkestar Kremlja*, *Camerata Serbica*, *Banatska filharmonija*, *Simfonijski orkestar RTS*, *Collegium musicum*, *Beogradska filharmonija*, *Irski kamerni orkestar* i dr. Sarađivao je sa najznačajnijim domaćim i inostranim izvođačima među kojima se izdvajaju Aleksandar Pavlović, Živojin Zdravković, Kenet Džin, Pavle Dešpalj, Džejs Džad, Uroš Lajovic, Bojan Sudić, Darinka Matić-Marović, Ksenija Janković, Lidija Pilipenko, Dejvid Takeno, Bernard Lanski, Marija Špengler, Dejan Mlađenović, Aleksandar Madžar, Slobodan Gerić, Emanuel Paji, Ljubiša Jovanović i mnogi drugi. U Erićevom stvaralaštvu posebno mesto zauzima i obiman ciklus muzike za pozorište i film. Sarađivao je sa najistaknutijim pozorišnom stvaralocima kao što su Sonja Vukićević, Gorčin Stojanović, Nikita Milivojević, Vida Ognjenović, Nebojša Bradić, Ivana Vujić, Milan Karadžić, Haris Pašović, Dejan Mijač, Boro Drašković, Egon Savin i drugi. Zoran Erić je dobitnik velikog broja nagrada i priznanja za svoje stvaralaštvo među kojima su najznačajnije Oktobarska nagrada grada Beograda, *YUSTAT Grand Prix* za pozorišnu muziku, dve Zlatne mimoze za filmsku muziku, dve Sterijine nagrade za pozorišnu muziku, Velika zlatna medalja Univerziteta umetnosti u Beogradu. Trostruki je dobitnik najvećeg priznanja u oblasti muzičkog stvaralaštva u Srbiji – Mokranjčeve nagrade.

O novom delu je Erić rekao: „Spisak br. 2“, pored novih, navodi i delove već poznatih slika haosa iz kompozicija „Helijum u maloj kutiji“ (1991) za gudački orkestar, „Šest scena – komentara“ za tri violine i gudače (2001) i „Ko je ubio galeba?“ za dvanaest violončela (2005). Varljiva lepota zvučnih slika, koje se navode, stavlja se ovde u „realniji“ kontekst – čudesni Pakao iz Vrta uživanja Hjernomusa Boša, koji je (ne)običan, (ne)objašnjiv, ali dobro organizovan i svakodnevno se menja i dopunjuje. Vrt uživanja pripada i jednom od spiskova koje Umberto Eko navodi u svojoj knjizi „Beskonačni spiskovi“. U tom paklu zvučne skulpture kao što su Antigona u Njujorku, Banović Strahinja ili Karolina Nojber (iz pozorišnih predstava Bore Draškovića i Nikite Milivojevića) pokazuju svoje drugo lice, a njihova jednostavnost više nije tako naivna i isključiva, jer zvuk, koji ih okružuje, ukazuje na drugačiju prirodu i smisao njihovog postojanja.

Krajem šezdesetih godina dvadesetog veka zdravlje sovjetskog kompozitora i pijaniste Dmitrija Šostakovića (1906–1975) počelo je da se pogoršava. Poslednji put je javno nastupio kao pijanista 1966. godine, da bi iste večeri, nakon koncerta doživeo prvi srčani udar. Po završetku Petnaeste simfonije, 1971. godine, usledio je i drugi srčani udar, a četiri godine kasnije i smrt.

Drugi koncert za violončelo i orkestar op. 126 u Ge-duru nastao je pomenute 1966. godine. Premijerno je izveden 25. septembra iste godine, na koncertu održanom u čast kompozitorovog šezdesetog rođendana, u Velikoj sali Moskovskog konzervatorijuma.

Delo je tim povodom izveo violončelista Mstislav Rostropovič, a Državnim simfonijskim orkestrom SSSR-a dirigovao je Evgenij Svetlanov.

Čini se da je kompozitor, u ovom pomalo neobičnom trostavačnom ciklusu sačinjenom od laganog i dva živahna stava, želeo da stvori delo izrazito lirskog kvaliteta. O tome možda najbolje svedoči prvi, lagani stav koji počinje izrazito vokalno profilisanom, kantabilnom melodijom solo violončela. Drugi stav, kratak skerco, na neki način ima ulogu pripreme trećeg stava sa kojim je *attacca* povezan. Poslednji stav se karakterno nadovezuje na prethodni, ali i odiše sablasnom atmosferom. To je u skladu sa činjenicom da je smrt okupirala Šostakovičevu misao, a samim tim i kompozitorov stvaralački proces tokom poslednjih godina njegovog života. Sablasan, posmrtni karakter prisutan je u gotovo svim delima koja nastaju do njegove smrti.

Odmah nakon završetka opere *Zaljubljen u tri narandže*, Sergej Prokofjev (1891–1953) započeo je rad na svojoj sledećoj operi *Ognjeni anđeo*, po istoimenom romanu Valerija Birjuzova. Reč je o Renati, devojci koju progoni vizija ognjenog anđela. U želji da ga pronađe, pomaže joj vitez Rupreht. Tokom opere, Renata prolazi kroz niz histeričnih napada, da bi na kraju bila spaljena na lomači. Opera je završena 1927. godine. Budući da nije pozitivno primljena (u Parizu su izvedeni odlomci opere, dok je delo u celini postavljeno tek nakon kompozitorove smrti), a razlozi za to bi mogli da budu rezak, ekspresionistički muzički jezik, ili veoma zahtevna deonica Renate, Prokofjev je odlučio da muziku za ovu operu preradi u Treću simfoniju u ce-molu. Delo je završeno 1928. godine, a premijerno izvedeno početkom naredne, 1929. godine. Prva izvođenja u Briselu i Parizu dirigovao je sam kompozitor.

Iako je simfonija nastala po uzoru na operu, osim povezanosti tematskih materijala, sam kompozitor je negirao bilo koju drugu vezu između ova dva dela. Prema tome, nije reč o programskoj simfoniji. U pitanju je klasičan sonatno-simfonijski ciklus, gde se tematski materijali preuzeti iz opere razvijaju na tipično simfonijski način. Oštar, ekspresionistički jezik opere je opstao i u simfoniji, te je uz bogat, koloristički tretiran orkestarski zvuk načinjena efektna, emocionalno nabijena simfonijska drama.

Dramaturgija Treće simfonije počiva na smeni monumentalnih, dramskih, *tutti* odseka, često nalik crkvenoj psalmodiji i nežnih, lirskih, ali i pomalo napetih kamernih segmenata, koji grade jednu veoma zahtevnu orkestarsku partituru. Prokofjev je u orkestraciji primenio veliki broj smelih zvučnih efekata – spomenimo samo duga ostinata tokom kojih se menjaju zvučne boje u prvom stavu, izrazito lirsko treperenje gudačkih instrumenata u laganom stavu ili sablasni „žamor“ deljenih partova gudačkih instrumenata u trećem – koji ovu simfoniju čine bliskom ne samo scenskoj, već možda i filmskoj muzici.

Miloš Bralović*

*U sezoni 2016-17, Beogradska filharmonija pruža priliku odabranim mladim muzikolozima da pisanjem programskih komentara obogate svoju stručnu praksu.